

ЗАЛІСНЕННЯ ЛАНДШАФТНИХ СМУГ-РЕГУЛЯТОРІВ ЯК ШЛЯХ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В СКОЛІВСЬКОМУ РАЙОНІ

У статті досліджено вплив зміни лісового покриву Сколівського району на підтоплення територій в межах басейну річки Опір. Розглянуто основні функції лісів. Запропоновано на прикладі частини басейну р. Опір виділяти ландшафтні смуги-регулятори, які повинні бути залісенені.

Ключові слова: знеліснення, підтоплення, ландшафтні смуги, оптимізація.

Вступ. Внаслідок антропогенно зумовленої деградації лісів відбуваються геоекологічні зміни в природі, зокрема: інтенсифікація денудаційних процесів, підтоплення природно-господарських територіальних систем, втрата ландшафтного й біорізноманіття. Незворотній вплив на довкілля справляє тривале вирубування лісів в гірських регіонах внаслідок чого корінна рослинність зазнала масштабних змін і континуально трансформувалась.

Постановка проблеми. Наслідком вирубування лісів у Карпатах є масштабні повені в західних областях України. Це є підставою для вивчення басейнового устрою територій та ідентифікації найбільш знеліснених басейнів, що потребують оптимізації для організації стійких, в ландшафтно-екологічному відношенні, регіонів. Необхідно вивчати їх позиційно-динамічні особливості та виділяти природозбережні системи, що є елементами екологічного каркасу територій. Дані системи, а саме ландшафтні смуги (ЛС) позиційно-динамічної ландшафтно-територіальної структури здатні регулювати інтенсивність водних потоків та підтримувати екологічну рівновагу території.

Тому **метою** статті є дослідити вплив зміни лісового покриву на підтоплення території Сколівського району та запропонувати виділяти ландшафтні смуги-регулятори для оптимізації екологічної

ситуації в регіоні.

Аналіз останніх публікацій на цю тему. Дослідженням зміни рослинного покриву в гірських районах Львівщини займаються Гнатів П.С., Гринчак М. М., Крок Б.О. [1]. Екологічну ситуацію на північно-східному макросхилі Українських Карпат описав М. А. Голубець. Питання лісового господарства в системі природоохоронного управління річковими басейнами розглядав І.Є.Кульчицький-Жигайло.

Виклад матеріалу дослідження. Первинний рослинний покрив Сколівського району – це формації з бука лісового (48,3%), смереки європейської (10,4%) та буково-смерекові ліси (39,6%). Внаслідок господарської діяльності на Сколівщині з'явилися не властиві корінному рослинному покриву чисті смерекові ліси та мішано-смерекові деревостани. Частка малопродуктивних вторинних лісів, чагарників та знеліснених територій становить 10,2%. Вкриті лісовою рослинністю угіддя займають 64,4%. На сільськогосподарські землі припадає 25,4% території району [1].

Такі зміни призвели до підтоплення населених пунктів у Сколівському районі. Найбільше шкоди природно-господарським територіальним системам було завдано: в 2004 – внаслідок сильних злив селево-дошовими потоками з гір підтоплено 36 будинків у м. Сколе, с. Нижнє Синьовидне, Верхнє Синьовидне, с. Дубина, с. Побук; 2005 – зруйновано більше 400 м дорожнього полотна у селах Кам'янка, Підгородці, Тишівниця та Ямельниця, підтоплено 8 приватних житлових будинків у селах Дубина та Коростів; 2008 – підтоплені села: Дубина – 15 будинків, Верхнє Синьовидне – 300, Нижнє Синьовидне – 92, Крушельниця – 30, Корчин – 25, Підгородці – 10; 2010 – у селах Завадка та Росохач піднявся рівень води у річці Завадка і було підтоплено деякі будівлі, підмиті опори мостів, розмито частину дороги. Пошкоджено дороги та мости регіонального та місцевого значення, частково розмито берегоукріплюючу дамбу та зруйновано комунальний міст в с. Коростів і в с. Головецько [4].

Ліси виконують важливі водорегулюючі, протиерозійні, водоохоронні, санітарно-гігієнічні функції в регіоні. Вони відіграють важливу роль у підтриманні підгрунтового, інфільтраційного стоку на певному рівні. При збільшенні лісистості басейнів річок на 10% їх водний стік підвищується на 10...15 мм за рік. Лісові насадження сповільнюють процеси водної ерозії ґрунту,

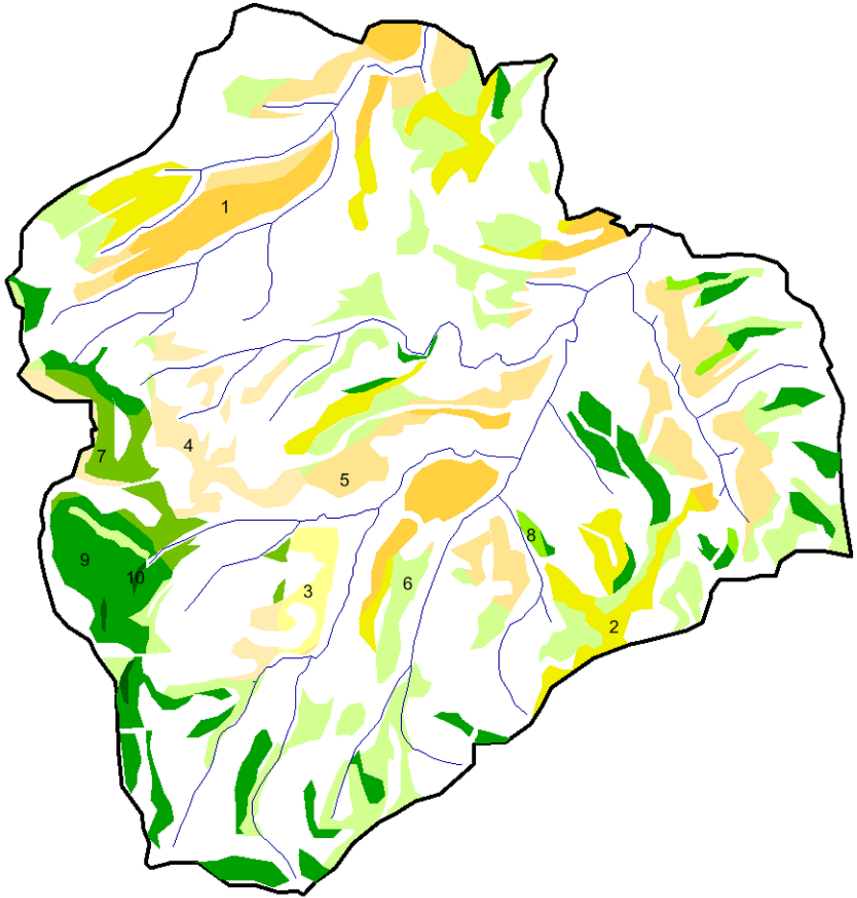

Рис.1. Картохема ландшафтних смуг-регуляторів частини басейну р. Опір

Умовні позначення

Слабопологі: 1 – слабопологі (1-3°) елювіально-делювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими щабнюватими слабозмитими (10-15%), місцями середньозмитими ґрунтами під пасовищами; 2 – слабопологі (1-3°) елювіально-делювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими щабнюватими слабозмитими (10-15%), місцями середньозмитими ґрунтами під смереково-ялицево-буковою рослинністю.

Слабоспадисті: 3 – слабоспадисті (6-9°) делювіально-елювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими середньоглибокими і глибокими переважно щєбнюватими середньозмитими, місцями сильнозмитими (30%) ґрунтами під пасовищами; 4 – слабоспадисті (6-9°) делювіально-елювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими середньоглибокими і глибокими переважно щєбнюватими середньозмитими, місцями сильнозмитими (30%) ґрунтами під смереково-ялицево-буковою рослинністю; 5 – слабоспадисті (6-9°) делювіально-елювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими переважно щєбнюватими середньозмитими, місцями сильнозмитими (30%) ґрунтами під пасовищами; 6 – слабоспадисті (6-9°) делювіально-елювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими переважно щєбнюватими середньозмитими, місцями сильнозмитими (30%) ґрунтами під смереково-ялицево-буковою рослинністю.

Сильноспадисті: 7 – сильноспадисті (12-15°) делювіально-трансалувіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими середньоглибокими і глибокими переважно щєбнюватими сильнозмитими і розмитими ґрунтами під смереково-ялицево-буковою рослинністю; 8 – сильноспадисті (12-15°) делювіально-трансалувіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими переважно щєбнюватими сильнозмитими і розмитими ґрунтами під пасовищами; 9 – сильноспадисті (12-15°) делювіально-трансалувіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими переважно щєбнюватими сильнозмитими і розмитими ґрунтами під смереково-ялицево-буковою рослинністю.

10 – Круті та обривисті (понад 15°) делювіально-трансалувіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими переважно щєбнюватими розмитими, місцями сильнозмитими ґрунтами під смереково-ялицево-буковою рослинністю.

На даний час дві третіх площі ЛС-регуляторів не мають лісового покриву. Найбільш знелісненими є: слабоспадисті (6-9°) делювіально-елювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими середньоглибокими і глибокими переважно щєбнюватими середньозмитими, місцями сильнозмитими (30%) ґрунтами під пасовищами – заліснено лише 3 % їх площі та слабополігі (1-3°) елювіально-делювіальні ЛС з бурими гірсько-лісовими неглибокими щєбнюватими слабозмитими (10-15%), місцями середньозмитими ґрунтами під пасовищами – заліснено лише 4 %.

запобігають його змиванню і розмиванню, зберігають і поліпшують його властивості, закріплюють рухомі піски. Запобігають забрудненню річок та інших водойм, зменшують ризик виникнення селевих потоків. Завдяки фільтраційній здатності лісової підстилки і лісового ґрунту каламутність води зменшується на 60...90%. Забруднюючі речовини, що потрапляють у ґрунт, поглинаються рослинністю приймаючи участь у природному кругообігу речовин та детоксикації шкідливих хімічних сполук.

В залежності від різних типів природних та агроценозів поверхневий стік регулюється неоднаково. Зокрема, під лісовими фітоценозами з добре розвинутою повстю змиву навіть із крутих схилів може зовсім не бути [2]. Тому можна говорити про водорегулюючі ландшафти, що здатні змінювати інтенсивність водного потоку. Дані системи, а саме ландшафтні смуги (ЛС) позиційно-динамічної ландшафтної територіальної структури здатні регулювати інтенсивність водних потоків та підтримувати екологічну рівновагу території. Тому саме їх ідентифікація та оптимальна організація сприятимуть стабілізації геоекологічної, зокрема, й гідроекологічної ситуації в регіоні.

Для частини басейну річки Опір, яка протікає територією Сколівського району, було виділено ландшафтні смуги-регулятори (рис. 1). Такі ландшафтні смуги формуються в топологічно обумовлених місцях зміни інтенсивності прояву фізико-географічних процесів і їх слід визначити як ландшафтні смуги-регулятори інтенсивності розвитку денудаційних процесів.

Висновки і перспективи дослідження. Враховуючи несприятливу екологічну ситуацію, що склалася на даній території, необхідно провести комплексний ландшафтно-екологічний аналіз всього басейну з метою створення на базі ландшафтних смуг стабілізаційного територіально-екологічного каркасу регіону. Це допоможе відновити та оптимально організувати знеліснені території, що зменшить вплив несприятливих фізико-географічних процесів у Сколівському районі.

Рецензент – кандидат географічних наук, науковий співробітник М. Г. Онищенко

Література:

1. Гнатів П. С. Зміна структури рослинного покриву і втрати

екологічного потенціалу наземних екосистем у гірському регіоні Львівщини [Текст]/ П. С. Гнатів // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – С. 264-272.

2. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології : Підручник [Текст] / М. Д. Гродзинський. – К. : Либідь, 1993. – 224 с.

3. Якушевич В. В. Ліс, як екологічний чинник стійкості геосистем Сколівського та Турківського районів Львівської області [Текст]/ В. В. Якушевич // Шевченківська Весна-2014: зб. наук. праць. – К., 2014. – Вип.12. – С. 58-61.

4. Державна служба України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/opinfo/1901.html?PrintVersion>.

В. В. Якушевич

ЗАЛЕСНЕНИЕ ЛАНДШАФТНЫХ ПОЛОС-РЕГУЛЯТОРОВ КАК ПУТЬ ОПТИМИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ В СКОЛЕВСКОМ РАЙОНЕ

В статье исследовано влияние изменения лесного покрова Сколевского района на подтопление территорий в пределах бассейна реки Опор. Рассмотрены основные функции лесов. Предложено на примере части бассейна реки Опор выделять ландшафтные полосы-регуляторы, которые должны быть покрыты лесом.

Ключевые слова: уменьшение площади лесов, подтопления, ландшафтные полосы, оптимизация.

V. Yakushevych

FOREST PLANTING OF LANDSCAPE STRIPES-REGULATORS AS THE WAY OF ECOLOGICAL SITUATION OPTIMIZATION IN SOKOLEVSKY REGION

There are investigated the influence of forest cover changing in Sokolevsky region into flood of territories in margins of Opor river basin in the article. The principal forest functions are reviewed. There are suggested to select the landscape stripes-regulators which ought to be covered by a forest on example of part of Opor river basin.

Keywords: forest area decrease, flood, landscape stripes, optimization.

Надійшла до редакції 17 квітня 2014 р.